

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในบรรดาองค์กรทั้งหลายทั้งของภาครัฐหรือเอกชน บุคคลสำคัญที่จะทำให้เกิดกลไกในระบบการบริหารงานขององค์กรเหล่านั้น ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ตั้งใจไว้ก็คือ “ผู้นำ” ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหาร การจัดการ รวมถึงการริเริ่ม การวางแผนการบริการ กำกับการ และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายขององค์กร ผู้นำจึงเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถส่งผลกระทบต่อความเป็นไปขององค์กรในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านที่เกี่ยวกับการบริหารงาน และการบริหารบุคคล ดังนั้นในทุกองค์กรจึงจำเป็นต้องมีผู้นำ

ภาวะผู้นำของผู้บริหารในองค์กรก็ถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ภาวะผู้นำจึงมีความสัมพันธ์กับผลของงานอย่างสูง เมื่อผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้ว ก็สามารถนำพาองค์กรบรรลุเป้าหมายได้อย่างประสบความสำเร็จ และในสภาวะปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง ภาวะผู้นำก็ถือเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้องค์กรประสบความสำเร็จ ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงต้องได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่ผู้นำมีหน้าที่ในการวางแผนและบริหารเพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้เท่านั้น แต่ผู้นำยังต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล โดยอาศัยเทคโนโลยีทางด้านข้อมูลข่าวสารต่างๆ เป็นเครื่องมือในการที่จะรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำของผู้บริหารในองค์กรก็ถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ภาวะผู้นำจึงมีความสัมพันธ์กับผลของงานอย่างสูง เมื่อผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้ว ก็สามารถนำพาองค์กรบรรลุเป้าหมายได้อย่างประสบความสำเร็จ และในสภาวะปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง ภาวะผู้นำก็ถือเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้องค์กรประสบความสำเร็จ ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงต้องได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่ผู้นำมีหน้าที่ในการวางแผนและบริหารเพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้เท่านั้น แต่ผู้นำยังต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล โดยอาศัยเทคโนโลยีทางด้านข้อมูลข่าวสารต่างๆ เป็นเครื่องมือในการที่จะรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้นำหรือภาวะผู้นำนั้น ไม่สามารถอธิบายได้โดยแค่ดูจากพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่ภาวะผู้นำยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในแง่ความร่วมมือของกลุ่มคนหรือระหว่างกลุ่มคนในการปฏิบัติภารกิจร่วมกัน บนฐานของค่านิยมเหมือนกัน คือ การทำงานเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกขึ้นแก่สังคม จากฐานความเชื่อที่ว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change agent) และภาวะผู้นำ คือ การทำงานร่วมกันในลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้น ดังนั้น โครงการพัฒนาผู้นำใดๆ ที่มีฐานความเชื่อดังกล่าว จึงเน้นเรื่องค่านิยม (Values) เป็นสำคัญที่ใช้เป็นฐานของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมควบคู่ไปกับการเรียนรู้

ค่านิยมส่วนบุคคลเพื่อการเป็นผู้นำที่ดีต่อไป เช่นเดียวกับการปกครองคณะสงฆ์ หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ย่อมต้องมีผู้นำหรือภาวะผู้นำในการบริหาร

การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยบริหารตามหลักภาวะผู้นำก็มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำที่มีหน้าที่ในการดูแลปกครองคณะสงฆ์ แม้ว่าจะเกิดปัญหาจากภายในและภายนอกคณะสงฆ์ก็ตาม พระพุทธองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ ให้รอดพ้นจากภัยต่างๆ ได้ จนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน หลังจากที่พระพุทธองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะเป็นพระสาวกสำคัญยิ่งที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะสงฆ์ให้เป็นประธานใหญ่ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ที่ถ้ำสัตตบรรณในเขาเวภาระ เขตกรุงราชคฤห์^๑ และหลังจากสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระมหาเถระไปประกาศพระพุทธศาสนา ๙ สาย และประเทศไทยได้รับผลจากการเผยแผ่คราวนั้นด้วย ทำให้พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานในดินแดนสุวรรณภูมิ อันเป็นที่ตั้งของประเทศไทย และอีกหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของไทย เช่นเดียวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนครสวรรค์ซึ่งมีการจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลในสมัยนั้น ซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำที่เข้มแข็ง จอมพลสฤษดิ์เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดให้มีการถ่วงดุลอำนาจกันนั้นนำมาซึ่งความล่าช้าและความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

จึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น ๓ ทาง คือ สังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นระบบที่มีผลบั่นทอนประสิทธิภาพในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ให้ต้องประสบกับปัญหาอุปสรรคและล่าช้าด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการยกร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อคณะกรรมการทำงานสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ “โดยที่การจัดดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการกิจการจึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ให้สมเด็จพะสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา”

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบกับมีพระภิกษุสามเณรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ผู้ทำวิจัยจึงมองเห็นถึงปัญหาเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงได้ริเริ่มเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำ โดยศึกษาภาวะผู้นำตามหลักสัปบุริสธรรม ๗ คือ ๑) ัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ, ๒) อัตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล, ๓) อตตัญญตา เป็นผู้รู้จักตน, ๔) มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ, ๕) กาลัญญตา เป็น

^๑ สง่า หล่อสำราญ, **ตำนานพระพุทธสาวก**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๑),

ผู้รู้จักกาล, ๖) ปริสัญญุตา เป็นผู้รู้จักชุมชน, ๗) ปุคคลปโรปริญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล เพราะภาวะผู้นำนั้น ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะทำวิจัย เพื่อต้องการจะทราบถึงปัญหาและอุปสรรค ในการนำหลักแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ตลอดจนถึงการบริหารนั้นให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการศึกษาและนำไปปรับประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ในปัจจุบันว่า ผู้นำนั้นควรจะมีคุณสมบัติในการเป็นผู้นำอย่างไร และต้องการที่จะทราบถึงคุณค่าของหลักธรรมของภาวะผู้นำที่ดีในการดำเนินชีวิต และนำสิ่งที่ได้ศึกษาไปปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพในองค์กรต่างๆ อันจะทำให้เกิดความเจริญยิ่งขึ้นสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ผลเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๓.๓ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ ในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์” โดยผู้วิจัยเน้นศึกษาตามหลักสัปปริสธรรม ๗ คือ ๑) ฉัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ ๒) อัตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล ๓) อัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักตน ๔) มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ ๕) กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล ๖) ปริสัญญุตา เป็นผู้รู้จักชุมชน และ ๗) ปุคคลปโรปริญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา การศึกษานักธรรม การศึกษาเปรียญธรรม และการศึกษาสามัญ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์” โดยผู้วิจัยเน้นศึกษาตามหลักสัปปริสธรรม ๗ คือ ๑) ฉัมมัญญตา

เป็นผู้รู้จักเหตุ ๒) อุตัญญตา เป็นผู้รู้จักผล ๓) อุตตัญญตา เป็นผู้รู้จักตน ๔) มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ ๕) กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล ๖) ปริสสัญญตา เป็นผู้รู้จักชุมชน และ๗) ปุคคลปโรปัญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากร (Population) ได้แก่ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระภิกษุ ในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๗๑๓ รูป^๒

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๘ รูปหรือคน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน เดือน กันยายน พ.ศ.๒๕๕๘ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสงฆ์ที่มีการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ผู้นำ หมายถึง ผู้ที่ได้รับเลือกจากผู้อื่นให้เป็นผู้นำ มีบทบาทหรือมีอิทธิพลต่อคนในหน่วยงานมากกว่าผู้อื่น และมีบทบาทสำคัญที่สุดที่ทำให้หน่วยงานบรรลุเป้าหมาย

๑.๖.๒ คุณลักษณะผู้นำ หมายถึง ลักษณะของผู้ที่ประกอบด้วย ความเฉลียวฉลาด ความพร้อม ความเข้าใจในงาน ความริเริ่มและมุ่งมั่นในการแก้ปัญหา ความเชื่อมั่นในตนเอง ความ

^๒ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอตากลี วัดหัวเขา. รายงานสถิติพระภิกษุ สามเณร ในสังกัดคณะสงฆ์อำเภอตากลี. ณ วันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

ต้องการที่จะรับผิดชอบ ความเหนือกว่าและสามารถควบคุม ที่ช่วยให้กลุ่มคนหรือหน่วยงานสามารถประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

๑.๖.๓ ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการใช้อิทธิพลเหนือผู้อื่นและจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม และทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ด้วยความราบรื่นเรียบร้อย ภาวะผู้นำเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่ที่จะกำหนดหรือชักจูงให้กลุ่มสมาชิกในองค์การทำงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และการมีอิทธิพลต่อกลุ่มต่างๆในองค์การ

๑.๖.๔ ภาวะผู้นำเชิงพุทธ หมายถึง คุณธรรมของผู้นำตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม ๗

๑.๖.๕ สัปปุริสธรรม ๗ หมายถึง ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คือ ที่เป็นคุณสมบัติของผู้นำที่ดี มีอยู่ ๗ ประการดังนี้

๑) ธัมมัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหลักการรู้จักหลักเกณฑ์ และระเบียบการบริหารงาน โดยวัดจากการเป็นผู้ที่เข้าใจระบบการบริหารงาน การเป็นผู้ที่เข้าใจในกฎระเบียบหรือขั้นตอนในการทำงาน การเป็นผู้ที่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบ และการเป็นนักวางแผนและจัดทำนโยบายสอดคล้องกับการบริหารคณะสงฆ์

๒) อุตถัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักผล รู้ความมุ่งหมายรู้จักเป้าหมายหรือประโยชน์ของงาน โดยวัดจากการเป็นผู้ที่มีจุดหมาย หรือมีเป้าหมายในการทำงาน การเป็นผู้ที่มีอดทน มุ่งมั่นในการทำงาน ไม่ว่าจะประสบปัญหาหรือวิกฤตใด ๆ ก็ตาม การเป็นผู้ที่ประยุกต์ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการขับเคลื่อนองค์กร และการเป็นนักพัฒนาโครงการกิจกรรมบริหารงานของคณะสงฆ์

๓) อัตตัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักตน หมายถึง รู้จักหน้าที่หรือตำแหน่งของตน โดยวัดจากการเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในทางการบริหาร การเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่องานสูง และการเป็นผู้มีความเสียสละต่อการบริหารงานของคณะสงฆ์

๔) มัตตัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักประมาณ รู้จักความพอเพียง พอดี โดยวัดจากการเป็นผู้กำหนดแผน หรือนโยบายสอดคล้องกับทรัพยากรทางการบริหารที่มีอยู่ การเป็นผู้บริหารงบประมาณให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด การเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตในความพอดี สมฐานะ และการสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชายึดการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๕) กาลัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักเวลาอันเหมาะสม โดยวัดจากการจัดทำนโยบายหรือโครงการเหมาะสมกับจังหวะและเวลา ความสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ก่อนและหลังได้ดี การเป็นผู้ที่แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันต่อเหตุการณ์และเวลาที่เหมาะสม และการเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการเวลาให้เกิดประโยชน์กับองค์กรสูงสุด

๖) ปริสัญญตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักเข้าหาชุมชน และการวางตัวให้เหมาะสมกับชุมชน โดยวัดจากการเข้าใจขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนและทุกองค์กร การเป็นผู้ประสานงานที่ดีกับทุกองค์กร และทุกภาคส่วน และการมีนโยบายที่จะยกระดับมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเสมอ

๓) บุคคลโปรปัญญา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักบุคคล ความแตกต่างของบุคคล และการเลือกใช้บุคคลให้เหมาะสมกับความสามารถ โดยวัดจากการมีการจัดวางบุคคลให้เหมาะสมกับงาน การให้โอกาสและสนับสนุนคนที่มีรู้ความสามารถให้ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม ความสามารถสื่อสารและประสานงานกับผู้ได้บังคับบัญชาได้ดี และการเป็นผู้ที่เอาใจใส่ และสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้ศึกษาอบรม สัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิด เพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

๑.๖.๖ พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งในฐานะผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส รองเจ้าคณะ และเจ้าคณะ

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธ ของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

๑.๗.๒ ทำให้ทราบความแตกต่างของภาวะผู้นำเชิงพุทธ ของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค แนวทางการพัฒนาของภาวะผู้นำเชิงพุทธ ของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์

๑.๗.๔ ผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ ของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์